

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยแนวปฏิบัติของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มเป้าหมายจำนวน 12 ศูนย์เรียนรู้ ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ต้นแบบเกษตร สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในบทนี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางสังคมวิทยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีประชากรเป้าหมาย คือ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12 ศูนย์เรียนรู้ ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น 3 ศูนย์เรียนรู้ นครราชสีมา 2 ศูนย์เรียนรู้ บุรีรัมย์ 4 ศูนย์เรียนรู้ สุรินทร์ 2 ศูนย์เรียนรู้ และอำนาจเจริญ 1 ศูนย์เรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ต้นแบบเกษตร สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู เป็นต้น การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 199 คน สนทนากลุ่ม 17 กลุ่ม ผู้เข้าร่วมรวม 63 คน (ไม่นับซ้ำชื่อบุคคลและไม่นับรวมคณะผู้วิจัย) และประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมรวม 113 คน (ไม่นับรวมคณะผู้วิจัย) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างบางคนจะถูกสัมภาษณ์เชิงลึกมากกว่า 1 ครั้ง หรือเข้าร่วมสนทนากลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม อีกทั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการบางคนเคยถูกสัมภาษณ์เชิงลึกและเคยเข้าร่วมสนทนากลุ่มกับคณะผู้วิจัยมาก่อน อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้ง จะเป็นกลุ่มตัวอย่างคนละกลุ่มที่ไม่ซ้ำกัน

เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 12 ศูนย์เรียนรู้ ล้วนมีประสบการณ์ความบอบช้ำกับความทุกข์ยากและภาวะหนี้สินจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเคมีหรือเกษตรเพื่อขาย อันเป็นผลพวงจากกระแสทุนนิยมเสรีและภาวะบริโภคนิยมที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง มุ่งเน้นผลผลิตพืชเศรษฐกิจในจำนวนมาก วิ่งตามกระแสและกลไกการตลาด ซึ่งในที่สุดแล้วพบว่า ล้วนนำมาซึ่งการลงทุนที่สูง ผลผลิตไม่แน่นอน ราคาผลผลิตไม่สามารถควบคุมได้ ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกตลอดเวลา เกิดภาวะหนี้สินเรื้อรัง เกษตรกรยากจนลง วิถีชีวิต สังคม ชุมชน ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมถูกทำลายลง ระบบนิเวศเสียสมดุล ครอบครัวแตกแยก ความคิดถูกครอบงำด้วยเงินตรา โลกด้วยความอยากรวย วิ่งตามกระแส หลงเชื่อคนง่าย เกิดการอพยพย้ายถิ่นสู่เมืองใหญ่ ในที่สุดภาคการเกษตรกรรมก็ถูกทำลายและเกษตรกรกลายเป็นคน

สิ้นเนื้อประดาตัว ดังคำกล่าวที่ว่า “ยังวิ่งตามเงินยิ่งทุกข์ ยิ่งวิ่งตามเงินยิ่งจน ยิ่งทำยิ่งทุกข์ ยิ่งทำยิ่งจน ยิ่งอยากรวยยิ่งจน” หรือดังวลีที่ว่า “ทำนาปีเหลือแต่หนังกบฟาง ทำนาปรังเหลือแต่ฟางกับหนี้”

เมื่อคิดได้และได้คิดเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงหันกลับมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยสติและปัญญาถึงเหตุแห่งทุกข์เหตุแห่งหนี้ ปรับเปลี่ยนแนวคิดและแนวปฏิบัติ ด้วยการยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ วางแผนการใช้พื้นที่ให้คุ้มค่าที่สุด นำเอาหลักศาสนาธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ พิจารณาตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อมองทุกข์ มองเหตุแห่งทุกข์ ค้นหาทางออกจากทุกข์ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ เอาตัวเองให้รอดด้วยหลักอัตตาทิ อัตตโน นาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) เอาตัวเองและครอบครัวให้รอดก่อน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง จนสามารถค้นพบทางออกและสร้างแนวปฏิบัติใหม่ในการทำการเกษตรทางเลือกที่เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเรียกกันว่า “เกษตรพอเพียง” จากนั้นพัฒนาย่อสู่การทำ “เกษตรประณีต” บนฐานคิดที่ว่า ปลุกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก เลือกกิน แจก เหลือแจกขาย อุดรั่วที่ เป็นรายจ่ายของครอบครัว ใช้พื้นที่ให้คุ้มค่าทั้งใต้ดิน บนดิน และบนอากาศ ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อสร้างรายรับทั้งรายวัน รายเดือน รายปี และบำนาญชีวิต ซึ่งเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้พิสูจน์แล้วว่าแนวปฏิบัติดังกล่าวเป็นทางรอดที่ดีที่สุด พร้อมกับยืนยันชัดเจนว่า “แก้จนได้” ซึ่งเป็นการกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นเกษตรกร กลับคืนมา เพื่อมาดำรงตนบนฐานการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง สร้างปัจจัย 4 ให้ครบถ้วน นำความสุข ความอบอุ่นของครอบครัวกลับคืนมา นำภูมิปัญญา วัฒนธรรม ระบบนิเวศ ความอุดมสมบูรณ์ และความสมดุลตามธรรมชาติกลับคืนมา ดังคำพูดของปราชญ์ชาวบ้านที่ว่าสิ่งเดียวที่ไม่มีตอนนี้คือ “ไม่มีหนี้” พร้อมกับยืนยันอีกว่าสิ่งที่ปราชญ์ชาวบ้านและเครือข่ายทั้ง 12 ศูนย์เรียนรู้ปฏิบัติอยู่นี้ว่า “นี่คือการเดินตามรอยพระยุคลบาทเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นเพราะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทำให้มีวันนี้ได้” จนนำมาซึ่งความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน

ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า แนวปฏิบัติของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ ยึดศาสนาธรรม ทำเกษตรพอเพียง ทำเกษตรประณีต พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง

จากทางออกที่ค้นพบ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มองว่ายังมีเกษตรกรอีกจำนวนมากที่ยังตกอยู่ในหล่มแห่งความทุกข์และภาวะหนี้สินจากการทำการเกษตรแบบหลงทาง ที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง จึงมีความตั้งใจจริงที่จะขยายแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการทำการเกษตรทางเลือกที่ค้นพบสู่เกษตรกรคนอื่น ๆ จนเป็นที่มาของการรวมตัวกันในนาม “เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน” โดยการนำเอาแนวคิดเกษตรพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่แนวปฏิบัติของเกษตรกรคนอื่น ๆ พร้อมกับพัฒนาสู่เกษตรประณีต เพื่อสร้างทางเลือกให้กับเกษตรกรที่มีเป้าหมาย 1 ล้านครอบครัวทั่วภาคอีสานในปี พ.ศ.2560 ซึ่งเครือข่ายได้พิสูจน์ชัดแล้วว่าสามารถทำได้จริง เกิดผลจริง แก้ปัญหาได้จริง และนำมาซึ่งความสุขอย่างแท้จริง เพราะเป็นการทำการเกษตรกรรมและการดำรงชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการ

ประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่สู่แปลงเกษตร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมกับเกษตรกรทุกคน ทั้งในด้านพลังศักยภาพ สภาพพื้นที่ สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอย่างร่วมสมัย

เมื่อเกิดแนวคิดดังกล่าว เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนาสู่ หลักสูตรการเรียนรู้ที่เรียกว่า “หลักสูตรวิทยาการกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองภาคประชาชน หรือ วปอ.ภาคประชาชน” พร้อมจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นในแต่ละพื้นที่ของ ปราชญ์ชาวบ้าน โดยแต่ละศูนย์เรียนรู้มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สถาบันฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย ของศูนย์เรียนรู้พ่อคำเตื่อง ภาษี ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรผสมผสานบ้านโนนรัง-บุรพาของศูนย์เรียนรู้พ่อ จันทรที่ ประทุมภา ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์เรียนรู้พ่อชาลี มาระแสง กลุ่มฟื้นฟู การเกษตรตำบลยางของศูนย์เรียนรู้พ่อเซียง ไทยดี ศูนย์เรียนรู้กลุ่มฟื้นฟูเกษตรพื้นบ้านอำเภอแวง น้อยของศูนย์เรียนรู้พ่อทัศน์ กระยอม ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบังของศูนย์เรียนรู้พ่อบุญเต็ม ชัยลา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีได้น้อยของศูนย์เรียนรู้พ่อผาย สร้อยสระกลาง กลุ่มเกษตรกรรมพึ่งตนเอง ของศูนย์เรียนรู้พ่อมหาอยู่ สุนทรธัย มหาชีวลัยอีสานของศูนย์เรียนรู้พ่อพ่อสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์ เป็นต้น ทั้งนี้ศูนย์เรียนรู้ของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้รับการยกย่องให้เป็น “มหาวิทยาลัยภูมิ ปัญญาไทยอีสานคืนถิ่น” ซึ่งมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้นำ โดยมีต้นแบบเกษตรศูนย์เรียนรู้ละประมาณ 10-23 คน เป็นวิทยาการกระบวนการในหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน มีระยะเวลาในการอบรม 4 คืน 5 วัน โดยมีจุดมุ่งเน้นเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรสู่การทำเกษตรทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและหน่วยงานผู้ให้การ สนับสนุนทุนในการดำเนินงาน เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนาหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น หลักสูตรปลูกไม้ใช้หนี้ หลักสูตรแก้จน หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรพัฒนาอาชีพ หลักสูตรหมอดิน หลักสูตรเกษตรอาสา เป็นต้น ทำให้เกษตรกรและกลุ่มเป้าหมายมีทางเลือกในการเข้ารับการอบรมมากขึ้น หน่วยงานราชการหรือ องค์กรพัฒนายังสามารถนำกลุ่มเป้าหมายเข้าอบรมโดยเลือกหลักสูตรตามที่ต้องการได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำมาใช้เพื่อเป็น จุดมุ่งหมายสำหรับเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป คือ การทำเกษตรพอเพียงเพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองและ พึ่งพากันเอง ด้วยกระบวนการออมเงิน ไม่ให้มีรายจ่ายเกิดขึ้น แม้รายรับจะน้อยก็ให้เกิดการออม ไม่ให้หาเงินมากแต่หาเงินเหลือ ด้วยแนวคิดที่ว่าปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก เน้นการออม ความสุข คือ การทำเกษตรและดำรงชีวิตโดยเอาความสุขเป็นตัวตั้งไม่ใช่เอาเงินเป็นตัวตั้ง เป็น ความสุขทั้งกับตนเอง กับครอบครัว และกับคนรอบข้าง ออมกัลยาณมิตร คือ การพึ่งพากันเอง ช่วยเหลือกัน เกื้อกูลแบ่งปันกัน ดังคำที่ว่า เหลือกินแจก เหลือแจกขาย และออมสิ่งแวดล้อม เป็นการ สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว สร้างความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความร่มรื่น และ สร้างระบบนิเวศวิทยาที่ดี

จะเห็นได้ว่า เกษตรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เกษตรกรที่เครือข่ายได้ถ่ายทอดแนวคิดจนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติและพัฒนา จนประสบ ความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สามารถกลับมาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในหลักสูตร วปอ. ภาคประชาชนของศูนย์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงสามารถเป็นแบบอย่างและแหล่งเรียนรู้ศึกษา ดูงานแก่ผู้สนใจทั่วไป ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพา

กันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถแบ่งตามองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็น 7 องค์ประกอบ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีตัวชี้วัดทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันกับองค์ประกอบอื่น ๆ โดยในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการจัดเรียงตามลำดับความสำคัญของตัวชี้วัด จากตัวชี้วัดที่สำคัญมากที่สุดซึ่งมีค่าคะแนนสูง ไปหาตัวชี้วัดที่สำคัญระดับรองลงมาโดยมีค่าคะแนนลดหลั่นลงมา สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ตัวชี้วัดความสำเร็จบนทางสายกลางมี 10 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ไม่สร้างหนี้ ครอบครัวยั่งยืน ทำเกษตรผสมผสาน ลดรายจ่าย พึ่งตนเองและพึ่งพากัน เป็นแบบอย่างที่ดี มีงานทำตลอดปี มีความพอเพียง และวางแผนชีวิต

2. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามคุณลักษณะความพอประมาณมี 14 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย วางแผนการใช้พื้นที่ พึ่งตนเองและพึ่งพากัน สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย พืชปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีที่ดินทำกินของตนเอง ครอบครัวยั่งยืน มีลูกหลานสืบทอด ไม่สร้างหนี้ ใช้แรงงานตนเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม มีกัลยาณมิตร และสิ่งแวดล้อมดี

3. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามคุณลักษณะความมีเหตุผลมี 10 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ดูตัวเองให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น วางแผนการใช้พื้นที่ ทำเกษตรผสมผสาน เป็นแบบอย่างที่ดี เรียนรู้ศึกษาดูงาน ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ สร้างแหล่งน้ำ แบ่งปันความรู้ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์

4. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามคุณลักษณะการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 17 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย มีที่ดินทำกินของตนเอง มีคุณธรรม สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย แบ่งปันความรู้ ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ทำบัญชีครัวเรือน มีงานทำตลอดปี มีกัลยาณมิตร ครอบครัวยั่งยืน มีความรู้และประสบการณ์ มีเงินออม มีลูกหลานสืบทอด ที่อยู่อาศัยมั่นคง ศรัทธาในอาชีพ อนุรักษ์ป่าไม้ และอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามเงื่อนไขความรู้มี 12 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ครอบครัวยั่งยืน แบ่งปันความรู้ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่สร้างหนี้ อาหารปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพแข็งแรง ลดรายจ่าย เรียนรู้ศึกษาดูงาน พึ่งตนเองและพึ่งพากัน และทำบัญชีครัวเรือน

6. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามเงื่อนไขคุณธรรมมี 13 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ขยันซื่อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ปลุกผักสวนครัว ไม่สร้างหนี้ ทำเกษตรผสมผสาน ภูมิใจในสิ่งที่ทำ มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย ครอบครัวยั่งยืน แบ่งปันความรู้ เลิกอบายมุข มีกัลยาณมิตร และศรัทธาในอาชีพ

7. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามความสมดุลมั่นคงยั่งยืน มี 13 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ทำเกษตรผสมผสาน ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย ปลุกผักสวนครัว ขยันซื่อสัตย์ ครอบครัวยั่งยืน สุขภาพแข็งแรง ภูมิใจในสิ่งที่ทำ ลดการใช้สารเคมี ไม่สร้างหนี้ เป็นแบบอย่างที่ดี มีเงินออม และมีอิสรเสรีภาพ

ทั้งนี้ เมื่อนำทุกตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 7 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มารวมกันจะมีตัวชี้วัดรวมทั้งสิ้น 39 ตัวชี้วัด ดังนี้ ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ไม่สร้างหนี้

ครอบครัวอบอุ่น ทำเกษตรผสมผสาน ลดรายจ่าย พึ่งตนเองและพึ่งพากัน เป็นแบบอย่างที่ดี มีงานทำตลอดปี มีความพอเพียง วางแผนชีวิต วางแผนการใช้พื้นที่ สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย มีที่ดินทำกินของตนเอง มีลูกหลานสืบทอด ใช้แรงงานตนเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม มีกัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อมดี ดูแลตัวเองให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เรียนรู้ศึกษาดูงาน แบ่งปันความรู้ มีคุณธรรม ทำบัญชีครัวเรือน มีความรู้และประสบการณ์ มีเงินออม สุขภาพแข็งแรง ขยันซื่อสัตย์ ปลุกผักสวนครัว ภูมิใจในสิ่งที่ทำ มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย เลิกอบายมุข ที่อยู่อาศัยมั่นคง ศรัทธาในอาชีพ อนุรักษ์ป่าไม้ ลดการใช้สารเคมี และมีอสรเสรีภาพ

นั่นเป็นเพราะว่า มีตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ 7 องค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 6 องค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 5 องค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 4 องค์ประกอบ 3 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 3 องค์ประกอบ 5 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 2 องค์ประกอบ 16 ตัวชี้วัด และปรากฏอยู่ 1 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด ซึ่งตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ในทุกองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด” ปรากฏอยู่ 1 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด โดยแยกตามองค์ประกอบ ได้ดังนี้ ทางสายกลาง 2 ตัวชี้วัด คือ มีความพอเพียง และวางแผนชีวิต ความพอประมาณ 1 ตัวชี้วัด คือ ใช้แรงงานตนเอง ความมีเหตุผล 2 ตัวชี้วัด คือ ดูแลตัวเองให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น และทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4 ตัวชี้วัด คือ มีคุณธรรม มีความรู้และประสบการณ์ ที่อยู่อาศัยมั่นคง และอนุรักษ์ป่าไม้ เงื่อนไขคุณธรรม 1 ตัวชี้วัด คือ เลิกอบายมุข และความสมดุลมั่นคงยั่งยืน 2 ตัวชี้วัด คือ ลดการใช้สารเคมี และมีอสรเสรีภาพ

อภิปรายผล

จากผลของการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ภาคการเกษตรกรรมของไทยเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต จากการผลิตแบบดั้งเดิมที่เน้นเพื่อการบริโภคหรือเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อขายที่เรียกกันว่า เกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเคมีหรือเกษตรการค้า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค้นพบว่า นำมาแต่ภาวะหนี้สินและความทุกข์ยากของเกษตรกร ยิ่งทำยิ่งจนยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ยิ่งทำยิ่งทุกข์ เมื่อได้สติและคิดได้ จึงหันกลับมาหาตัวเอง มามองที่พลังศักยภาพและทุนทรัพยากรของตนเอง ใช้สติและปัญหาพิจารณาถึงปัญหา ถึงทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ทางออกจากทุกข์ มุ่งสิ่งที่ทำกินของตนเองด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งพื้นที่ออกเป็นแหล่งน้ำ ที่ทำนา ที่ปลูกพืช ไม้ผล ไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์ โดยปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของพื้นที่ พร้อมกับน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต นำเอาหลักธรรมในศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จนสามารถค้นพบการทำเกษตรทางเลือกที่เรียกว่า “เกษตรพอเพียง” พัฒนาย่นย่อสู่ “เกษตรประณีต” เพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง

แนวปฏิบัติของปราชญ์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธวัชชัย เพ็งพิณิจ (2555) ที่ค้นพบว่า รูปแบบการทำเกษตรประณีตของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน เป็นการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมกับประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยการทำตามกำลังเริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ ใช้พื้นที่ให้คุ้มค่า สร้างรายรับเพื่อลดรายจ่าย สร้างปัจจัย 4 มุ่งสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ธวัชชัย เพ็งพิณิจ และคณะ (2554ค) ที่พบว่า เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ต่างเคยมีประสบการณ์กับภาวะหนี้สินและความทุกข์ยากจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเคมีหรือเกษตรเพื่อขาย ซึ่งเป็นผลพวงจากกระแสทุนนิยมเสรีและภาวะบริโภคนิยมที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง มุ่งเน้นผลผลิตจำนวนมาก แต่ในที่สุดเกษตรกรก็พบว่านำมาซึ่งการลงทุนที่สูง ผลผลิตไม่แน่นอน ราคาผลผลิตไม่สามารถควบคุมได้ ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกตลอดเวลา เกิดภาวะหนี้สินเรื้อรัง เกษตรกรยากจนลง วิถีชีวิต สังคม ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ระบบนิเวศเสื่อมดูล ครอบครัแตกแยก ระบบความคิดถูกครอบงำด้วยระบบเงินตรา วิ่งตามกระแสหลงเชื่อคนง่าย เกิดการอพยพย้ายถิ่น ภาคการเกษตรถูกทำลายและเกษตรกรกลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเทพ พันประสิทธิ์ (2553) ที่พบว่า วิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง เป็นการผลิตเพื่อตนเองเพื่อครอบครัวแบบพอมีพอกินด้วยการกินทุกอย่างที่ปลูกและปลูกทุกอย่างที่กิน พึ่งเงินให้น้อยที่สุด หันมาพึ่งตนเองโดยค่อยๆ พิจารณาทำทีละอย่าง ลดรายจ่ายลง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก กำหนดแผนชีวิตด้วยตนเอง ซึ่งเกษตรกรควรบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่เป็นหลัก โดยกำหนดพื้นที่ให้เหมาะสมกับแหล่งน้ำ วางแผนการปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกไม้ผล ปลูกไม้ยืนต้น ปลูกพืชสมุนไพร รู้จักคำว่าพอไม่โลภมาก

อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุทัยวรรณ ภูเทษ (2553) ที่พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกของเกษตรกร ควรมีการพึ่งพาอาศัยกันเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหา รู้จักสร้างความสัมพันธ์ ร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกับผู้คนที่เกี่ยวข้องหรือส่วนรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธวัชชัย เพ็งพิณิจ และแสงอรุณ สุนทรีย์ (2552) ที่พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตและการทำเกษตรกรรม ด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ตามบริบทของพื้นที่ เน้นความหลากหลายทางชีวภาพ เน้นเกษตรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด ไม่คิดทำจำนวนมาก ไม่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ไม่ตามกระแส ยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน อุดรรั่วที่เป็นรายจ่ายทุกประเภท ปลูกพืชแบบป่า ย่อยส่วนสู่การทำเกษตรประณีตตามขนาดพื้นที่ที่ตนเองทำได้แล้วค่อยขยายไปสู่พื้นที่อื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทิดศักดิ์ คำเหม็ง และคณะ (2552) ที่พบว่า การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ของกลุ่มเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ยึดถือหลักการที่ว่าตนเป็นที่พึ่งแห่งตน โดยมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา หลักใหญ่สำคัญยิ่งคือการลดค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัทธมน เอี่ยมสูงงค์ (2552) ที่พบว่า วิธีการผลิตและปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เป็นการประกอบเกษตรกรรมผสมผสาน โดยมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรจะต้องพึ่งพาทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภดล หงส์ศรีพันธ์ (2552) ที่พบว่า เกษตรกรนิยมทำเกษตรเคมี ทำให้ประสบปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้นเนื่องจากไปกู้เงินมาลงทุน เมื่อตระหนักถึงโทษและพิษภัยของสารเคมี จึงหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อที่จะลดรายจ่าย ลดต้นทุนการผลิต ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรด้วยการพึ่งพา

ตนเอง ดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน เน้นการปลูกพืชที่มีความหลากหลายอาศัยการเกื้อกูลกันของ สิ่งแวดล้อม พืช และสัตว์ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ คุณภาพชีวิตดีขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเสริฐ ยังปากน้ำ (2551) ที่พบว่า การพัฒนาตามแนวทางทฤษฎีใหม่ เป็นรูปธรรมของตัวอย่างในภาคปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาภาคการเกษตรของสังคมไทย โดยให้ความสำคัญกับการนำทุนทางสังคมด้าน วัฒนธรรม ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางด้านเศรษฐกิจมาใช้ในการ กระบวนการพัฒนาอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชยรัตน์ ปราณี และคณะ (2551) ที่พบว่า เศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการ บริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพ พื้นที่และความต้องการของเกษตรกรเอง โดยทำเกษตรแบบผสมผสาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สกุลศักดิ์ อินหล้า (2551) ที่พบว่า ประสบการณ์การเจ็บป่วยจากเกษตรเคมี ทำให้เกษตรกรหันมาทำ เกษตรอินทรีย์โดยการปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกพืชตามฤดูกาล ใช้ปุ๋ยธรรมชาติในการปลูก เน้นปลูกผัก ไร่กินเอง ถ้าเหลือก็เก็บไปขายและแบ่งปันกัน สามารถใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกินได้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ธวัชชัย เพ็งพิณิจ (2550) ที่พบว่า แนวทางการทำการเกษตรกรรมของปราชญ์ ชาวบ้านเป็นการเกษตรกรรมที่เน้นการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพร สุปัญญา และมงคล ดอน ขาว (2550) ที่พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับครอบครัว โดยการ ปฏิบัติคือการทำการเกษตรยั่งยืน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดทำบัญชี ครัวเรือน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผาย สร้อยสระกลาง และคณะ (2548) ที่พบว่า เกษตร ประณีต ช่วยให้ครัวเรือนมีอาหารปลอดภัย เหลือกินได้แจก เหลือแจกได้ขาย และทำให้พออยู่ พอกิน

จะเห็นได้ว่า แนวปฏิบัติของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความ สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายชิ้นดังที่ได้นำเสนอมานั้น เป็นเพราะว่านโยบายการพัฒนาประเทศที่ เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักในช่วงที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรกรรม ของไทยเป็นวงกว้างทั่วทั้งประเทศ ทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับภาวะทุกข์ยากและภาวะหนี้สินจาก เกษตรเชิงเดี่ยวโดยทั่วกัน อย่างไรก็ตาม ทางออกจากรังงวดังกล่าวเกษตรกรล้วนค้นพบคล้ายกันว่า จะต้องหันกลับมาทำเกษตรทางเลือก ด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่และยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เน้นการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง จนทำให้ เกษตรกรหลายภาคส่วนของสังคมไทย สามารถหลุดพ้นจากวังวนความทุกข์ยากและหนี้สิน สามารถ พึ่งพาตัวเอง ครอบครัว และชุมชนมาสู่ความสุขอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งเป็นการพิสูจน์ยืนยันที่ชัดเจนว่าแนว พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้อย่างแท้จริง สามารถนำไปปฏิบัติจนสำเร็จนำมาซึ่ง ความสุข ความสมดุลอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งไม่เฉพาะเพียงภาคการเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้กับทุกภาคส่วนของสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้น นโยบายการพัฒนาประเทศควร น้อมนำแนวพระราชดำริดังกล่าวไปใช้เป็นแกนกลางในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประชาชนชาวไทย สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้อย่างยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและ

ภายนอก ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ให้สามารถดำรงตนอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความสุขอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่าตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องหรือเข้ากันได้กับผลงานวิจัยอีกหลายชิ้น ไม่ว่าจะเป็นผลการวิจัยของ ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ (2555) ที่พบว่าตัวชี้วัดการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์จังหวัดหนองคาย จำนวน 37 ตัวชี้วัด มีตัวชี้วัดที่สอดคล้องหรือเข้ากันได้ จำนวน 16 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ชื่อสัตย์สุจริต ประหยัดอดออม ใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพ ปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่าย สืบสานประเพณี เรียนรู้ ทำบัญชีครัวเรือน เป็นแบบอย่างที่ดี ครอบครัวอบอุ่น สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมดี แลกเปลี่ยนความรู้ ศึกษาดูงาน มีงานทำ และขยันอดทน รวมถึงผลการวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานของ ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ (2554ก) จำนวน 43 ตัวชี้วัด ซึ่งมีตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องหรือเข้ากันได้จำนวน 14 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ลดรายจ่าย ทำเกษตรผสมผสาน ไม่สร้างหนี้ พึ่งตนเอง วางแผนการทำงาน เรียนรู้ ครอบครัวอบอุ่น ร่างกายแข็งแรง มีลูกหลานสืบทอด ทำบัญชีครัวเรือน ชื่อสัตย์ เลิกอบายมุข รักษาสืบทอดประเพณี และสิ่งแวดล้อมดี อีกทั้ง ผลการวิจัยตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคายของ ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ (2553) จำนวน 46 ตัวชี้วัด ก็พบอีกว่า มีตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องหรือเข้ากันได้ จำนวน 14 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย พอประมาณ-พอเพียง ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข ไม่สร้างหนี้สิน ชื่อสัตย์สุจริต วางแผนการดำเนินชีวิต ทำเกษตรพอเพียง ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย พึ่งพาตนเอง สร้างความอบอุ่นในครอบครัว เรียนรู้ตลอดเวลา ขยันหมั่นเพียร มีคุณธรรมจริยธรรม เชื่อมมั่นในสิ่งที่ทำ และอบรมศึกษาดูงาน และผลการวิจัยตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสิ่งแวดล้อมของ สุธาวลัย เสถียรไทย และคณะ (2551) ที่พบว่า มีกินมีใช้ พอมีพอกิน มีสิ่งแวดล้อมที่ดี อากาศบริสุทธิ์ ชุมชนสามัคคีร่วมมือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

รวมถึง มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธวัชชัย เพ็งพินิจ (2555) ที่พบว่า เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานมีรูปแบบการทำเกษตรประณีต ด้วยการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ ทำตามกำลัง มุ่งสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปวีณา ลีตระกูล (2554) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ประกอบด้วย การหาความรู้เพิ่มเติม ใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์ปลูกพืชบริโภคในครัวเรือน ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น มีแหล่งน้ำและใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน มีการพบปะพูดคุยกันไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ แบ่งปันพันธุ์พืช/ปุ๋ย/ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ประชุมร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ รวมกลุ่มเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สร้างคุณลักษณะที่ดีด้วยความขยัน ชื่อสัตย์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานเพื่อเป็นแรงจูงใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมนึก ปัญญาสิงห์ (2554) ที่พบว่า จุดเปลี่ยนแปลงและการตัดสินใจของครอบครัวเกษตรกรเกิดจากการเรียนรู้ การวิเคราะห์ปัญหา การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว การทำบัญชีครัวเรือน จัดการพื้นที่ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ผลผลิตที่เหลือจะแลกเปลี่ยนหรือขายในชุมชน ลดการใช้สารเคมี มีรายได้จากการขายพืชผัก

และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเทพ พันประสิทธิ์ (2553) ที่พบว่า วิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการผลิตเพื่อตนเองเพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังข้อความที่ว่ากินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน เริ่มจากการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ลดรายจ่ายลง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ปลูกผักสวนครัวในบ้าน ใช้ปุ๋ยชีวภาพ แจกจ่ายผลผลิตแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน รวมถึงจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว

อีกทั้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุทัยวรรณ ภูเทษ (2553) ที่พบว่า เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นการทำเกษตรเชิงอนุรักษ์ ไม่ใช่สารเคมีในกิจกรรมการเกษตร เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพาภายนอก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรด้วยตนเอง รวมไปถึงการแสวงหาความรู้จากภายนอกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งเกษตรกรต้องแสวงหาความรู้รวมถึงประยุกต์ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ในการที่จะนำไปแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง รู้จักสร้างความสัมพันธ์ ร่วมมือช่วยเหลือ แบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกับผู้อื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธวัชชัย เฟื่องพินิจ และแสงอรุณ สุนทรีย์ (2552) ที่พบว่า ประชาชนชาวบ้านด้านเกษตรกรรม นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตและการทำเกษตรกรรม ด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามศักยภาพ ทุนทรัพยากร และบริบทของพื้นที่ โดยปรับพื้นที่ทำเกษตรกรรมให้มีแหล่งน้ำ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และสิ่งปลูกสร้าง ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างคุ้มค่า เน้นความหลากหลายทางชีวภาพและไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด ย่อส่วนสู่การทำเกษตรประณีตตามขนาดพื้นที่ที่ตนเองทำได้ก่อน เมื่อสำเร็จแล้วค่อยขยายไปสู่พื้นที่อื่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทิดศักดิ์ คำเหม็ง และคณะ (2552) ที่พบว่า การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ของกลุ่มเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน และลดค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรรณญา ทูลธรรม (2552) ที่พบว่า รูปแบบการผลิตข้าวที่สามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเองทางด้านการผลิต คือ ลดต้นทุนการผลิต โดยการลดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนในเรื่องปุ๋ยเคมี นำปุ๋ยคอกและวัตถุดิบที่หามาได้มาในชุมชนมาเพิ่มปริมาณปุ๋ย มีการปลูกพืชผักผลไม้เพิ่มเติมในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัทธมน เอี่ยมสงค์ (2552) ที่พบว่า วิธีการผลิตและปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่เป็นการประกอบเกษตรกรรมผสมผสาน โดยมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของพื้นที่ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภดล หงส์ศรีพันธ์ (2552) ที่พบว่า เมื่อเกษตรกรตระหนักถึงโทษและพิษภัยของสารเคมี จึงหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อลดรายจ่าย ลดต้นทุนการผลิต ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรด้วยการพึ่งพาตนเอง นำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพรปราบศัตรูพืชที่ทำเองไปใช้ในการเกษตร เน้นการปลูกพืชที่มีความหลากหลาย อาศัยการเกื้อกูลกันของสิ่งแวดล้อม พืช และสัตว์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชยรัตน์ ปรานี และคณะ (2551) ที่พบว่า การเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรเอง โดยมีกิจกรรมลดรายจ่ายเสริมรายได้ โดยทำไร่สวนผสมและเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกผักสวนครัวลดรายจ่าย ใช้ปุ๋ยคอกและทำปุ๋ยหมัก จัดทำบัญชีครัวเรือน ลด

การใช้สารเคมี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ไม่สร้างหนี้ และลดละเลิกอบายมุข

รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สกุลศักดิ์ อินหล้า (2551) ที่พบว่า จากประสบการณ์ ความเจ็บป่วยจากเกษตรเคมี เกษตรกรจึงหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เน้นปลูกผักไว้กิน ขายและแบ่งปันกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธวัชชัย เฟ็งพินิจ (2550) ที่พบว่า ประชาชนชาวบ้าน ทำการเกษตรกรรมเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพร สุปัญญา และมงคล ดอนขาว (2550) ที่พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับครอบครัว คือ การลดละเลิกอบายมุข การออม การทำเกษตรยั่งยืน และการจัดทำบัญชีครัวเรือน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผาย สร้อยสระกลาง และคณะ (2548) ที่พบว่า เกษตรประณีตได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ในด้านการจัดการพื้นที่ การปลูกพืช การจัดการน้ำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยให้ครัวเรือนมีอาหารปลอดภัยพออยู่พอกิน เหลือกินได้แจก และเหลือแจกได้ขาย

จากความสอดคล้องหรือเข้ากันได้ของตัวชี้วัดดังกล่าว เนื่องจากว่าต้นแบบเกษตร ล้วนมีพื้นฐานวิถีชีวิตมาจากสังคมเกษตรกรรมและมีการเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของต้นแบบเกษตรล้วนเชื่อมโยงกับกระแสทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งการจะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งเป็นเพราะว่าแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักคิดและหลักปฏิบัติที่เป็นสากลสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทุกสาขาอาชีพหรือทุกบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะแฝงด้วยความเป็นนามธรรมสูง แต่สำหรับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในการดำรงชีพและการประกอบอาชีพแล้วนั้น ล้วนมีเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 7 องค์กรประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะพบว่า มีตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ทุกองค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด คือ “ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด” นั้นหมายความว่า ตัวชี้วัดนี้เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ชัดเจนมากที่สุด ดังนั้น ในการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของเกษตรกร จึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการ “ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด” ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ยังมีตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปรากฏอยู่เพียง 1 องค์ประกอบ จำนวน 12 ตัวชี้วัด ดังนี้ ทางสายกลางมี 2 ตัวชี้วัด คือ มีความพอเพียง และวางแผนชีวิต ความพอประมาณมี 1 ตัวชี้วัด คือ ใช้แรงงานตนเอง ความมีเหตุผลมี 2 ตัวชี้วัด คือ ดูแลตัวเองให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น และทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 4 ตัวชี้วัด คือ มีคุณธรรม มีความรู้และประสบการณ์ ที่อยู่อาศัยมั่นคง และอนุรักษ์ป่าไม้ เงื่อนไขคุณธรรมมี 1 ตัวชี้วัด คือ เลิกอบายมุข

ความสมดุลมั่นคงยั่งยืนมี 2 ตัวชี้วัด คือ ลดการใช้สารเคมี และมีอิสระเสรีภาพ ทั้งนี้ตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในองค์ประกอบนั้น ๆ ได้อย่างโดดเด่นที่สุด ซึ่งสามารถที่จะนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ประเมินความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ยังมีตัวชี้วัดตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในองค์ประกอบเงื่อนไขความรู้ ซึ่งมีอยู่จำนวน 12 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ครอบครัวย่อเยียน แบ่งปันความรู้ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่สร้างหนี้ อาหารปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพแข็งแรง ลดรายจ่าย เรียนรู้ศึกษาดูงาน พึ่งตนเองและพึ่งพากัน และทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งตัวชี้วัดทั้ง 12 ตัวชี้วัดไปปรากฏอยู่ในองค์ประกอบอื่น โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวจะปรากฏอยู่มากกว่า 1 องค์ประกอบเสมอ นั่นหมายความว่าเงื่อนไขความรู้ เป็นองค์ประกอบหลักที่ต้นแบบเกษตรใช้ปูทางไปสู่ความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การพัฒนาสู่ความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จึงควรเน้นความสำคัญในการสร้างความรู้เป็นเบื้องต้น

อนึ่ง ตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปรากฏอยู่ระหว่าง 2-6 องค์ประกอบ มี 26 ตัวชี้วัด นั่นหมายความว่า ยังมีตัวชี้วัดอีกจำนวนหนึ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีลักษณะเชิงบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้น การก้าวสู่ความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการไปพร้อมกัน เนื่องจาก การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองล้วนมีความเชื่อมโยงกับทุกมิติชีวิตของเกษตรกรอย่างรอบด้านนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กลั่นกรองและรวบรวมนำเสนอในแต่ละประเด็นผ่านข้อมูลที่สำคัญทั้งข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องและจากข้อมูลภาคสนาม ประกอบการสังเคราะห์และวิเคราะห์ผลการวิจัยในแต่ละประเด็น ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น ในการนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

1.1 เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรมีการนำตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปรับใช้สำหรับการติดตามประเมินผลกลุ่มเป้าหมาย

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเกษตรหรือพัฒนาเกษตรกร เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เป็นต้น ควรมีการนำตัวชี้วัดไปปรับใช้เพื่อวางแผนพัฒนาเกษตรกรในระดับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้เครือข่ายเกษตรกรมีแนวทางการพัฒนาสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

2.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทุกระดับในพื้นที่ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของเครือข่ายและมีบทบาทในการสนับสนุนเพื่อสร้างองค์ความรู้และเติมเต็มในเรื่องที่เครือข่ายไม่สามารถดำเนินการเองได้ ด้วยกระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมทั้ง อปท. และเครือข่าย พร้อมกับนำตัวชี้วัดไปใช้เพื่อการวางแผนปฏิบัติราชการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยบรรจุเป็นนโยบายการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

2.2 หน่วยงานในระดับกรมหรือระดับกระทรวงหรือในระดับประเทศ ควรมีนโยบายเพื่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากเครือข่ายได้พิสูจน์ชัดเจนแล้วว่าแนวปฏิบัติของเครือข่ายเหมาะสมกับภาคเกษตรกรรมของไทย นำไปสู่การพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองของเกษตรกรได้จริง

2.3 ควรมีการจัดทำคู่มือตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับประชาชน) นำเสนอแก่สาธารณชนในวงกว้าง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดการนำไปประยุกต์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกระดับของสังคม

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1 ควรส่งเสริมการดำเนินงานในระดับพื้นที่ให้ทุกหมู่บ้าน “ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด” และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 การนำแนวปฏิบัติของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ ควรมีการประยุกต์ใช้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบริบท (Context) ทั้งในด้านกายภาพชีวภาพ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติและการพัฒนานั้นเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

4. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อสร้างหลักสูตรหรือพัฒนาสู่แหล่งเรียนรู้การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งเกษตรกรหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้า去学习 เรียนรู้ได้โดยทั่วถึง

4.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยการร่วมมือกันในลักษณะสหวิชาการ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดองค์ความรู้ในหลากหลายมิติที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานการพัฒนาและการประเมินผลการพึ่งตนเองและพึ่งพากันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมวงกว้าง

4.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยความ

ร่วมมือจากสถาบันการศึกษา เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในสถาบันศึกษา อันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติมากขึ้น รวมถึงยังสามารถสอดแทรกองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตรได้อีกทางหนึ่งด้วย

4.4 ควรมีการวิจัยเชิงประเมินผล ในการนำตัวชี้วัดความสำเร็จต้นแบบเกษตรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นของประเทศ เพื่อให้ตัวชี้วัดที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์การประเมินผลระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์